

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

КУРЛЯК МАР'ЯН ДМИТРОВИЧ

УДК 338.439:65.012.8(477)

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 21.04.01 – економічна безпека держави

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки та економічної безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Музика Павло Михайлович,
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького,
завідувач кафедри економіки підприємства,
інновацій та дорадництва в АПК

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Флейчук Марія Ігорівна,
Львівський торговельно-економічний університет,
професор кафедри
міжнародних економічних відносин

доктор економічних наук, професор
Збарський Василь Кузьмич,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
професор кафедри економіки підприємства
ім. проф. І. Н. Романенка

Захист дисертації відбудеться 30 березня 2017 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.725.04 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Автореферат розіслано 28 лютого 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. І. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна продовольча система України функціонує у формі агропромислового комплексу, який продукує близько 9–13 відсотків валової доданої вартості країни, є одним із основних бюджетоутворювальних секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті за останні роки становить в середньому 20 відсотків, а у товарній структурі експорту – понад чверть. Продовольча система України створює умови для розвитку технологічно пов'язаних галузей національної економіки та сільського життя. Водночас на її функціонування та розвиток негативно впливають внутрішні та зовнішні загрози, які відтак знижують рівень продовольчої безпеки України. У цьому аспекті пріоритетним напрямом є розроблення концептуального та методичного підходів до формування системи національної продовольчої безпеки, її діагностики та правового удосконалення.

Проблеми економічної безпеки держави, складовою якої є й продовольча безпека, висвітлено у працях вітчизняних науковців: Г. Аніловської, І. Бінька, З. Варналія, Т. Васильціва, С. Васильчак, О. Власюка, А. Гальчинського, В. Гейця, Л. Гнилицької, Я. Гончарука, Б. Данилишина, М. Єрмошенка, Я. Жаліла, З. Живко, О. Захарова, О. Кириченка, Т. Ковальчука, В. Крутова, С. Лаптева, В. Мунтіяна, Є. Палиги, Г. Пастернак-Таранушенка, В. Предборського, П. Пригунова, І. Ревак, Н. Реверчук, В. Сідака, А. Сухорукова, Р. Тринька, М. Флейчук, В. Франчука, В. Шлемка та ін. Серед зарубіжних економістів доцільно назвати: Л. Абалкіна, В. Богомолова, В. Гамзу, О. Груніна, Г. Мінаєва, Є. Олейнікова, В. Сенгачова, В. Тамбовцева, В. Ярочкіна, які теж досліджували проблеми економічної безпеки.

Вагомий внесок у дослідження проблеми національної продовольчої безпеки зробили такі провідні вчені і практики, як М. Бабієнко, Є. Бузовський, О. Варченко, О. Гойчук, В. Збарський, І. Кушнір, П. Лайко, Б. Пасхавер, Я. Пушак, П. Руснак, П. Саблук, Р. Тринько та інші.

Однак, незважаючи на значну кількість публікацій, залишаються невирішеними або належать до дискусійних численні проблеми формування системи національної продовольчої безпеки. Зокрема, не сформовано єдиних підходів щодо побудови категоріально-понятійного апарату, потребує удосконалення методика діагностики стану та оцінки ефективності процесу забезпечення національної продовольчої безпеки. Найголовніше – не сформовано концептуально-методичного підходу до вдосконалення системи національної продовольчої безпеки та її правового забезпечення. Все це і зумовило вибір теми дослідження, її актуальність, теоретичну значущість та практичну спрямованість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки та економічної безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ і є складовою науково-дослідних тем, зокрема: «Економічна безпека держави та суб'єктів господарювання: стан і механізми забезпечення (номер державної реєстрації 0114U007380); «Стратегія сталого розвитку економіки: теорія і

практика» (номер державної реєстрації 0112U007496); «Забезпечення стійкості та безпеки фінансової системи України: теорія та практика» (номер державної реєстрації 0112U007497).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розроблення теоретико-методичних і організаційних засад та практичних рекомендацій щодо формування системи національної продовольчої безпеки України.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені та вирішені такі *задачі*:

- на основі аналізу сучасних наукових підходів визначити сутність понять, які становлять категоріальний апарат у сфері продовольчої безпеки, вклавши у них безпековий зміст;
- на основі аналізу наукових джерел розширити класифікацію загроз національній продовольчій безпеці;
- розкрити структуру, функціональні зв'язки, основні характеристики діяльності продовольчої системи та визначити її роль у забезпеченні продовольчої безпеки України;
- розробити науково-методичний підхід, на основі якого здійснити оцінку стану національної продовольчої безпеки;
- розробити науково-методичний підхід та інструментарій, у рамках якого оцінити ефективність системи національної продовольчої безпеки;
- запропонувати інструментарій, використовуючи який, провести діагностику загроз продовольчому забезпеченню та національній продовольчій безпеці;
- сформувати концептуально-методичний підхід до вдосконалення системи національної продовольчої безпеки;
- розробити й обґрунтувати теоретичну модель системи забезпечення продовольчої безпеки;
- запропонувати та обґрунтувати науково-методичні рекомендації щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення системи національної продовольчої безпеки.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення національної продовольчої безпеки України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні підходи та засади формування системи національної продовольчої безпеки України.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі застосовано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, а саме: порівняльного аналізу – для оцінки різних наукових підходів щодо з'ясування суті поняття «національна продовольча безпека», а також для визначення методологічних підходів до формування системи національної продовольчої безпеки; статистичного аналізу, синтезу, індукції та дедукції – в процесі дослідження сучасного стану системи продовольчої безпеки; опитування, класифікації та типології – для ідентифікації загроз та визначення їх рейтингу; економіко-математичні, експертних оцінок та моделювання – для оцінки ефективності процесу забезпечення та діагностики стану системи продовольчої безпеки; системно-структурного аналізу, проектування та моделювання – під час розробки моделі системи забезпечення продовольчої безпеки України; історико-правовий – для

розроблення науково-методичних рекомендацій щодо обґрунтування нормативно-правової складової механізмів системи продовольчої безпеки.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі, нормативно-правові акти органів державної влади та управління, офіційні публікації статистичних органів і відомчі матеріали, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у науковому обґрунтуванні нового підходу до вирішення теоретико-методичних та організаційно-прикладних засад формування системи національної продовольчої безпеки України. До найбільш вагомих результатів, які визначають наукову новизну дисертації, належать такі:

удосконалено:

– концептуально-методичний підхід, що відрізняється від інших, згідно з яким система національної продовольчої безпеки має функціонувати у формі взаємодії відповідних суб'єктів для забезпечення продовольчої безпеки шляхом визначення основних груп продовольства, формування й використання державного продовольчого резерву, а також протидії загрозам у сфері продовольчої безпеки та загрозам, що виникають на кожному етапі продовольчого забезпечення, що дало змогу виокремити у продовольчій системі функцію продовольчої безпеки та досліджувати її у взаємозв'язку з процесами продовольчого забезпечення;

– теоретичну модель системи продовольчої безпеки країни, яка відрізняється з-поміж інших сукупністю основних її елементів (цілі та завдання, суб'єкти, об'єкти, механізми, режим функціонування), їх змістовим наповненням та взаємозв'язками між ними, що й забезпечує безпекові процеси на мікро- та макрорівнях продовольчої системи;

– правову складову механізмів системи продовольчої безпеки у формі науково-практичних рекомендацій для розробки проекту закону України «Про продовольчу безпеку України», які, на відміну від інших, логічно відображають сутність продовольчої безпеки та процес її забезпечення, а також зв'язок із діючою нормативно-правовою базою, що сприяло системному викладенню й обґрунтуванню основних майбутніх норм до зазначеного проекту закону;

– експертну методика визначення індексу загрозовості того чи іншого фактора продовольчого забезпечення, яка відрізняється від інших тим, що оцінюється лише один параметр – «здатність дестабілізуючого фактора завдати шкоди» – та тим, що містить набір основних її складових: перелік факторів, їх негативні наслідки впливу, шкала оцінювання, яка передбачає якісні та кількісні критерії, порядок оцінювання, формула розрахунку та умови віднесення того чи іншого фактора до загроз, що дає змогу ідентифікувати загрози та впорядкувати їх за рейтингом;

– методику визначення ефективності системи продовольчої безпеки, яка передбачає параметри, кількісні та якісні критерії оцінювання, бальну шкалу і рівні, а також порядок оцінювання, відмінність якої полягає у тому, що оцінюються власне безпекові механізми: інформаційно-оперативні, попереджувально-профілактичні та ліквідаційно-відновлювальні, що уможлиблює визначення

рівня ефективності попередження, виявлення, ліквідації, а у разі реалізації загроз – відновлення процесів, відшкодування завданих збитків;

дістали подальший розвиток:

– науково-методичний підхід, який передбачає доповнення класифікації загроз загрозами продовольчому забезпеченню, продовольчій безпеці та системними загрозами; на відміну від відомих у науці та практиці, він дозволяє чітко розмежовувати загрози, що у практичній діяльності дає можливість цілеспрямовано формувати безпекові заходи та відповідні ресурси для їх реалізації;

– науково-методичний підхід до оцінювання стану продовольчої безпеки, складовими якого є індикатори, бальна шкала від 0 до 1, якісні й кількісні критерії та порядок оцінювання, який, на відміну від інших, дозволяє визначати рівень продовольчої безпеки за окремою групою продовольства та загалом, а також відслідковувати ці процеси у динаміці й визначати їх тренд;

– змістова складова основних категорій: «продовольча система», «продовольча безпека», «система продовольчої безпеки», «забезпечення продовольчої безпеки», «загрози продовольчій безпеці», «індикатори продовольчої безпеки», яка, на відміну від інших, сформована на засадах безпекознавства, що забезпечує цілісний підхід до розробки нормативно-правової, методичної та організаційної складової забезпечення продовольчої безпеки країни;

– дослідження продовольчої системи України, яка розглядається як цілісний організм із доволі складною функціональною структурою, що має зв'язки з іншими підсистемами та функціонує завдяки реалізації функцій розвитку, безпеки й управління, результатом чого є формування умов і механізмів забезпечення країни продовольством; перспектива поліпшення системи забезпечення залежить від впровадження аграрних кластерів та продовольчої безпеки, рівень якої до певної міри пов'язаний з ефективністю підсистеми продовольчої безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові положення, висновки та методичні рекомендації дисертаційної роботи доведені до рівня практичних методик і пропозицій, які можуть бути використані для забезпечення національної продовольчої безпеки України в умовах модернізації економіки.

Розроблені у роботі науково-методичні підходи до формування системи національної продовольчої безпеки застосовуються у практичній діяльності Департаменту агропромислового розвитку Львівської ОДА (довідка № 02-2541 від 29.11.2016 р.) та Західно-Української регіональної агропромислової біржі (довідка № 237/11-16 від 23.11.2016 р.).

Теоретичні узагальнення, наукові розробки та методичні рекомендації автора використовуються в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ під час викладання дисциплін: «Соціально-економічна безпека», «Основи економічної безпеки», «Теорія безпеки соціальних систем» та «Комплексне забезпечення економічної безпеки» (акт впровадження № 21 від 24.05.2016 р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею. Наукові положення, результати, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, одержані автором особисто та викладені в

опублікованих працях. Особистий внесок автора у праці, опублікованій у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати наукового дослідження, викладені в дисертації, обговорено і схвалено на засіданнях кафедр, під час роботи круглих столів, оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: III Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки» (березень 2015 року, м. Черкаси); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення» (травень 2015 року, м. Львів); Круглому столі «Сучасні виклики продовольчої безпеки» (травень 2015 року, м. Львів); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інформаційна та економічна безпека» (INFECO-2015) (травень 2015 року, м. Харків); Науково-практичній конференції «Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів» (травень 2015 року, м. Львів); Звітній науковій конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (жовтень 2015 року, м. Львів); IV Міжнародній науково-практичній інтернет конференції «Інноваційний розвиток і транскордонна безпека: економічні, екологічні, правові та соціокультурні аспекти» (грудень 2015 року, м. Чернігів); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення» (квітень 2016 року, м. Львів).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 16 наукових праць, серед яких одна стаття – у провідному зарубіжному виданні (періодичному виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз), 8 статей – у фахових виданнях України, 7 публікацій – в інших виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (232 найменування на 25 сторінках), 4 додатків, що розміщені на 17 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 235 сторінок, із них основний текст – 193 сторінки, які містять 17 таблиць та 23 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, наведено наукову новизну, описано практичне застосування отриманих результатів, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано мету та основні задачі дисертації, окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, темами і планами.

У **Розділі 1 «Теоретичні засади дослідження формування системи національної продовольчої безпеки»** на основі критичного аналізу наукових джерел розглянуто теоретичні, понятійні, організаційні та нормативно-правові проблеми національної продовольчої безпеки; розкрито сутність та зміст

національної продовольчої безпеки; наведено структурно-функціональну характеристику формування системи національної продовольчої безпеки, а також проаналізовано основні класифікації загроз продовольчій безпеці держави.

На основі аналізу різних підходів до трактування сутності поняття «національна продовольча безпека» встановлено, що зазвичай у наукових джерелах її зміст зводиться до забезпечення країни продовольством. Обґрунтовано, що продовольче забезпечення має власний предмет та за своєю сутністю є економічною, виробничою і технологічною діяльністю, що охоплює безпекові процеси, для дослідження яких необхідно виокремлювати безпекову діяльність у сфері продовольчого забезпечення або у забезпеченні продовольчої безпеки. Цей вид діяльності має власний предмет, методи та засоби, які потрібно досліджувати. Тому, формуючи визначення поняття «національна продовольча безпека», необхідно вкладати в нього не економічний, а безпековий зміст.

Запропоновано та обґрунтовано визначення поняття «національна продовольча безпека» як стан фізичної забезпеченості країни основними групами продовольства відповідного рівня якості й безпечності та сформованості державного продовольчого резерву не нижче офіційно встановлених граничних норм, а також як безпекова діяльність (або забезпечення продовольчої безпеки) суб'єктів і сил продовольчої безпеки, спрямована на протидію загрозам та створення умов для реалізації національних безпекових інтересів у продовольчій сфері.

Доведено, що розуміння безпекової сутності категорії «національна продовольча безпека», ієрархічної залежності між різними її рівнями та зв'язок з іншими підсистемами національної безпеки дозволяє вчасно усувати проблеми у функціонуванні однієї з ланок та протидіяти тим чи іншим загрозам. Це невід'ємна складова діяльності державних органів, яка має ґрунтуватися на комплексному й системному підході, що передбачає розгляд та аналіз усіх її елементів у сукупності, цілісності та єдності.

З'ясовано, що у наукових джерелах поняття «система продовольчої безпеки» має різне змістове наповнення, що призводить до відсутності виразного механізму реалізації в одному випадку або чітко визначених елементів, за рахунок яких система має досягати своєї мети, – в інших. Крім цього, спостерігається наявність різних підходів до її формування, зокрема, одні науковці пропонують це робити шляхом побудови певного алгоритму, інші – шляхом побудови різних математичних моделей. Аргументовано, що найоптимальнішим є моделювання на засадах теорії безпекознавства та системного підходу. При цьому система продовольчої безпеки України повинна містити відповідні безпекові механізми.

Акцентовано, що система продовольчої безпеки формується для протидії загрозам та збереження цілісності продовольчої системи України. Загрози, реалізуючись, дестабілізують діяльність, порушують цілісність технологічних процесів чи систем, завдаючи тих чи інших збитків суб'єктам господарювання, державі, а найголовніше – стають на перешкоді реалізації первинної потреби людини у їжі та національних інтересів у сфері продовольчого забезпечення.

Запропоновано визначення поняття «загроза продовольчій системі», яке вважаємо дестабілізуючою діяльністю людини і (або) дією природних чинників, що

завдають збитки продовольчій системі країни та знижують рівень її безпеки. Обґрунтовано, що наведені у наукових джерелах класифікації загроз необхідно доповнити за ознаками: «напрямом впливу» та «індикаторами продовольчої безпеки», що дозволить суб'єктам продовольчої безпеки отримувати інформацію не тільки про джерело загрози, її місце та ймовірність виникнення, форму реалізації, об'єкт, на який вона спрямована, тощо, а й цілеспрямовано формувати безпекові заходи щодо протидії безпосереднім загрозам продовольчій безпеці та на кожному етапі (елементі) забезпечення країни основними групами продовольства.

У Розділі 2 «Діагностика формування системи продовольчої безпеки України» здійснено аналіз структури та діяльності продовольчої системи України, оцінено стан та ефективність її системи безпеки, проведено діагностику загроз функціонуванню продовольчій системі та продовольчій безпеці країни.

Доведено, що продовольчу систему України необхідно розглядати як цілісний організм зі складною функціональною структурою та зв'язками з іншими підсистемами, позаяк до процесів виробництва, транспортування, торгівлі та обслуговування залучена величезна кількість державних і недержавних інституцій, створюється й використовується великий обсяг різних нормативно-правових документів. Аргументовано, що для продовольчої системи України властиві певні характерні ознаки (рис. 1).

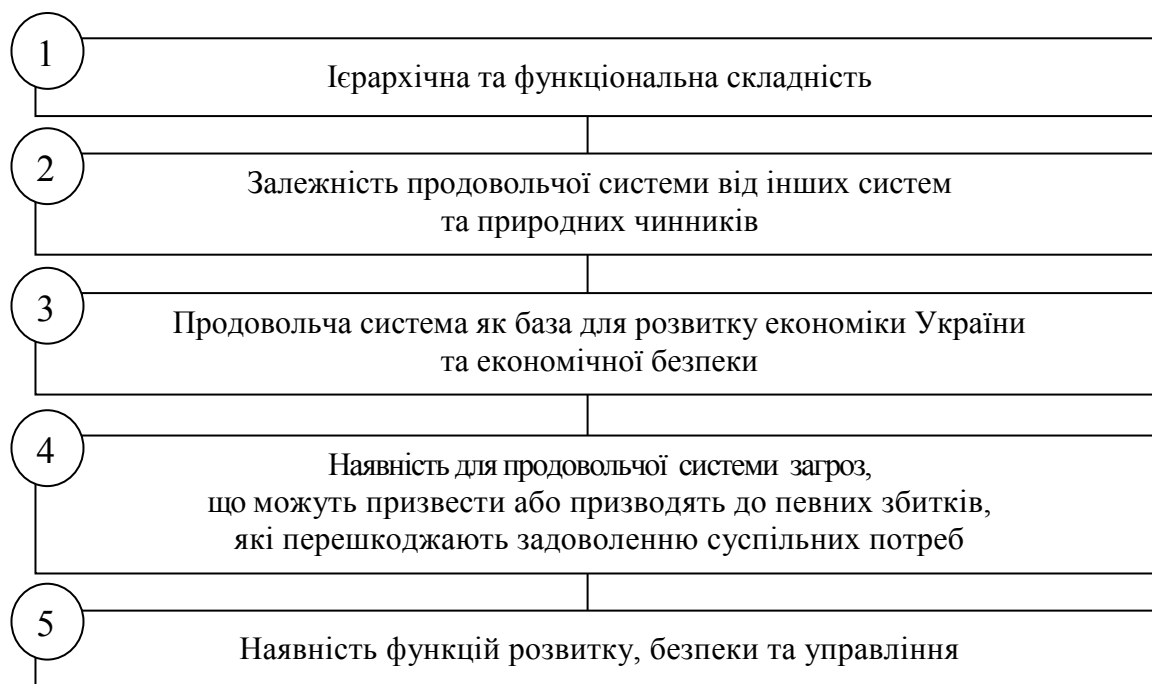

Рис 1. Основні характерні ознаки продовольчої системи України

З'ясовано, що продовольча система України на сучасному етапі функціонує у формі агропромислового комплексу (АПК) та є одним із основних бюджетоутворювальних секторів української економіки, має резерви для розширення сукупного потенціалу країни, розвитку інших видів діяльності, які постачають засоби виробництва чи споживають продукцію сільського господарства як сировину; її структура є складною, потенціал за усіма видами ресурсів, особливо природними, є до певної міри достатнім для забезпечення країни

продовольством. Започатковано виробництво органічної сільськогосподарської продукції, яке має перспективи розвитку насамперед за рахунок наявності родючих ґрунтів; створюються агропродовольчі кластери, проте нині ініціаторами їх організації здебільшого є дрібні товаровиробники, котрі не мають достатніх можливостей для розвитку процесів кластеризації. Загалом констатовано, що існують необхідні можливості для організації продовольчого забезпечення країни.

Проаналізовано методичні підходи та методики оцінки рівня національної продовольчої безпеки, окреслено певні їх недоліки:

1) визначення рівня продовольчої безпеки країни шляхом відношення обсягу виробництва до обсягу споживання лише показує, наскільки власне виробництво забезпечує споживання населення протягом року. Низька купівельна спроможність населення формує низький попит, а отже й низький рівень виробництва продуктів. За такого підходу кількісні показники забезпеченості продуктами будуть ідеальними, а насправді люди у більшості недоїдатимуть;

2) застосування індикатора «економічна доступність продовольства» не є предметом дослідження продовольчої безпеки, оскільки він відображає рівень платоспроможності домогосподарств щодо придбання продовольства. Тому він належить до соціальних категорій, у зв'язку з чим є індикатором соціальної безпеки;

3) у більшості методичних підходів оцінювання автори не розмежовують поняття «продовольча безпека» та «забезпечення продовольством». Це призводить до неправильного визначення граничного показника для кожного критерія оцінювання;

4) у запропонованих методиках рівень продовольчої безпеки, як правило, визначається за кожним основним продуктом окремо, але без урахування його імпоротної складової. Крім цього, не пропонується визначати індекс продовольчої безпеки за усіма продуктами та з огляду на їх імпорتنу частку з чітким кількісним і якісним розмежуванням на поле безпеки й небезпеки;

5) для оцінювання продовольчої безпеки пропонується використовувати значну кількість індикаторів та формул їх розрахунку. Це ускладнює на практиці об'єктивність проведення оцінки рівня продовольчої безпеки.

Запропоновано оцінювати стан продовольчої безпеки шляхом визначення:

- 1) коефіцієнта продовольчої безпеки за окремим основним продуктом;
- 2) інтегрального індексу продовольчої безпеки.

Коефіцієнт продовольчої безпеки за окремим основним продуктом розраховувався за формулою:

$$KB_n = \frac{C_\phi}{C_p} - \frac{OI}{OC}, \text{ де} \quad (1)$$

KB_n – коефіцієнт продовольчої безпеки за окремим основним продуктом;

C_ϕ – фактичне споживання окремого продукту на одну особу за рік;

C_p – раціональна норма споживання окремого продукту на одну особу за рік;

OI – обсяг імпорту окремого продукту;

OC – обсяг фактичного споживання окремого продукту.

Результати діагностики рівня національної продовольчої безпеки за 2015 рік подано у табл. 1.

Таблиця 1

Результати діагностики рівня національної продовольчої безпеки за 2015 р.

Вид продукту	Коефіцієнт продовольчої безпеки у 2015 році	Рівень національної продовольчої безпеки
Хліб і хлібопродукти	0,979	Оптимальний
М'ясо і м'ясопродукти	0,564	Критичний
Молоко і молокопродукти	0,544	Критичний
Риба і рибопродукти	-0,216	Небезпечний
Яйця (шт.)	0,950	Оптимальний
Овочі та баштанні	0,985	Оптимальний
Плоди, ягоди та виноград	0,296	Небезпечний
Картопля	1,106	Оптимальний
Цукор	0,937	Оптимальний
Олія рослинна всіх видів	0,641	Критичний

Інтегральний індекс національної продовольчої безпеки визначається як середнє арифметичне значення коефіцієнтів безпеки за окремим видом продуктів за формулою:

$$ИПБ = \sum \frac{KB_{ni}}{n}, \text{ де} \quad (2)$$

ИПБ – інтегральний індекс національної продовольчої безпеки;

KB_{ni} – коефіцієнт безпеки за видом продукту;

n – кількість продуктів.

Результати діагностики рівня національної продовольчої безпеки за 2010–2015 рр. подано у табл. 2.

Коефіцієнт продовольчої безпеки за окремим продуктом та інтегральний індекс національної продовольчої безпеки запропоновано розділити на чотири рівні, а саме: небезпечний – 0–0,40; критичний – 0,41–0,70; достатній – 0,71–0,90; оптимальний – 0,91–1. За основу такого поділу обрано положення, що показники продовольчого безпекового потенціалу мають наближатися до 1, оскільки рівень продовольчого забезпечення має суттєве значення для життя і здоров'я людини. Тому для оцінки важливо, щоб відрізок у вигляді граничних значень показників небезпеки (небезпечний рівень) мав пріоритет і був найбільшим, а наступні на один крок були зменшені.

Таблиця 2

Результати діагностики рівня національної продовольчої безпеки за 2010–2015 рр.

Рік	Коефіцієнт продовольчої безпеки за окремим продуктом										Інтегральний індекс національної продовольчої безпеки	
	Хліб	М'ясо	Молоко	Риба	Яйця (шт.)	Овочі	Плоди	Картопля	Цукор	Олія		
2010	1,068	0,491	0,514	0,010	0,991	0,844	0,020	1,034	0,923	0,669	0,66	Критичний
2011	1,039	0,536	0,512	0,004	1,065	0,973	0,101	1,117	0,986	0,655	0,70	Критичний
2012	1,037	0,509	0,524	0,032	1,054	0,986	0,111	1,127	0,984	0,609	0,69	Критичний
2013	1,024	0,571	0,527	0,000	1,059	0,982	0,168	1,088	0,970	0,533	0,69	Критичний
2014	1,018	0,590	0,547	-0,197	1,060	0,982	0,200	1,130	0,951	0,610	0,69	Критичний
2015	0,979	0,564	0,544	-0,216	0,950	0,985	0,296	1,106	0,937	0,641	0,68	Критичний

У роботі встановлено, що з 2010 року коефіцієнти безпеки з таких видів продуктів, як риба та плоди знаходяться на небезпечному рівні. Це пов'язано з високим рівнем їх імпортозалежності та низьким рівнем виробництва в Україні. На критичному рівні продовольчого забезпечення знаходяться такі види продуктів, як м'ясо, молоко та олія.

Визначено, що стан національної продовольчої безпеки за інтегральним індексом знаходиться стабільно на критичному рівні за показниками, наближеними до нижньої межі достатнього рівня. Це пояснюється тим, що продукти, обсяг яких знаходиться на небезпечному рівні (риба та плоди), заміщуються іншими основними продуктами, які є доступнішими за ціною на продовольчому ринку.

Проведено експертну оцінку ефективності функціонування системи національної продовольчої безпеки за розробленою автором методикою, до складу якої входить бальна шкала, що використовувалася для діагностики рівня національної продовольчої безпеки. Встановлено, що функціонування механізмів системи національної продовольчої безпеки знаходиться на достатньому рівні, а саме: інформаційно-оперативного – 0,73; попереджувально-профілактичного – 0,79; ліквідаційно-відновлювального – 0,76. Загалом ефективність системи безпеки знаходиться також на достатньому рівні – 0,76. Водночас експерти визначили, що основним «вузьким місцем» у її функціонуванні є правова складова.

Проведено діагностику загроз за авторською методикою, що дозволило визначити основні види загроз за напрямками їх дестабілізуючого впливу: 1) загрози продовольчому забезпеченню (на етапах виробництва, імпорту, логістики, обміну (ринку)); 2) загрози продовольчій безпеці; 3) системні загрози.

У **Розділі 3 «Шляхи удосконалення системи національної продовольчої безпеки»** розроблено концептуально-методичний підхід до вдосконалення системи національної продовольчої безпеки, її теоретичну модель та науково-методичні рекомендації щодо нормативно-правового забезпечення її функціонування.

Концептуально-методичний підхід схематично зображено на рис. 2.

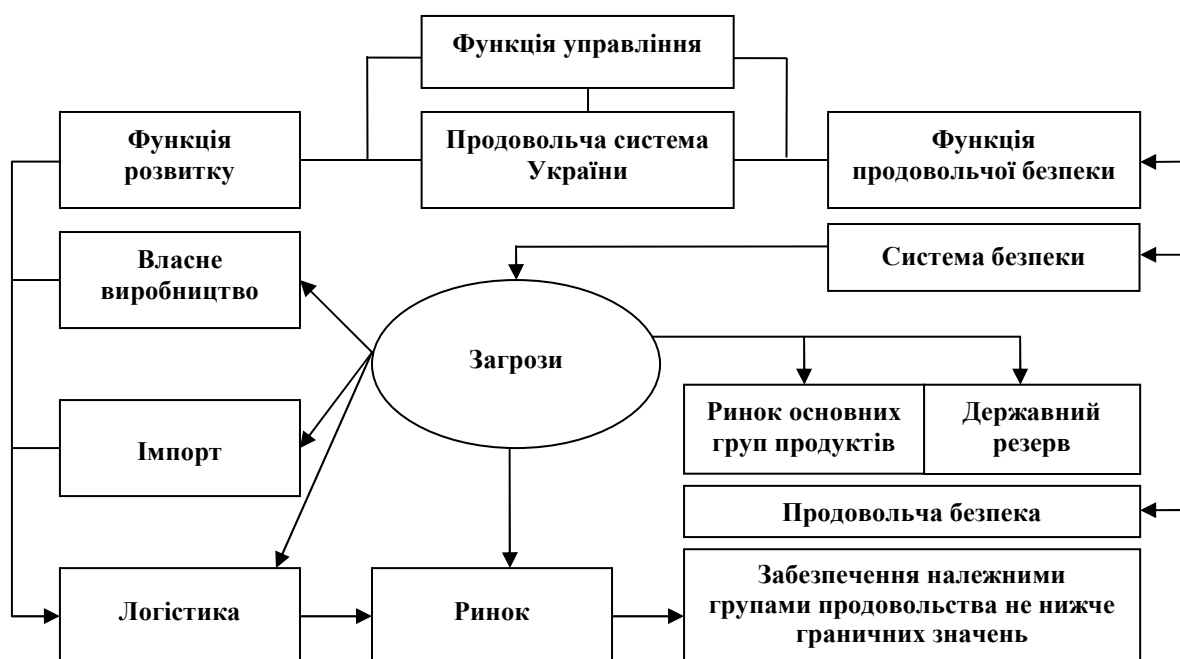

Рис. 2. Концептуальна схема забезпечення продовольчої безпеки України

Він передбачає, що забезпечення країни продовольством (виробництво, імпорт, логістика, обмін) має здійснюватися насамперед за основними групами продовольства, що входять до складу продовольчого кошика, а забезпечення продовольчої безпеки – шляхом: 1) визначення у нормативно-правових документах переліку основних груп продовольства, які входять до складу продовольчого кошика, та протидії загрозам їх фізичної доступності на продовольчому ринку (не нижче встановлених граничних значень на основі раціональних норм споживання); 2) створення державного продовольчого резерву та протидії загрозам його формуванню у межах, визначених законодавством України; 3) забезпечення якості та безпечності харчових продуктів; 4) протидії (визначення, попередження, виявлення та ліквідації) загрозам у сфері продовольчого забезпечення, а у разі їх реалізації – послаблення негативних наслідків від втрат, їх відшкодування та/або відновлення процесів забезпечення продовольства чи цілісності об'єкта безпеки. Перші дві складові забезпечення продовольчої безпеки відображають наявність сформованості у продовольчій системі необхідних безпекових властивостей: самодостатності й стійкості та граничної межі, нижче якої не можна опускатися, забезпечуючи продовольством країну. Третя та четверта складові – це безпекова діяльність різних суб'єктів продовольчої безпеки, що супроводжує весь процес забезпечення продовольством країни. Запропоновано основні індикатори, за допомогою яких можна визначати рівень національної продовольчої безпеки.

У роботі розроблено й обґрунтовано теоретичну модель системи національної продовольчої безпеки (рис. 3), яка має бути органічною складовою продовольчої системи України і містити відповідні механізми функціонування, які б передбачали всі необхідні види діяльності, методи та засоби протидії загрозам. Її необхідно сприймати не як організаційно оформлену інституцію, що має відповідно організаційну структуру та ієрархію управління, а як форму взаємодії відповідних суб'єктів безпеки (державних і недержавних інституцій, які забезпечують власною діяльністю чи ресурсами продовольчу безпеку) на мікро- та макрорівнях, а також як відповідне ресурсне забезпечення на засадах системного підходу. Крім того, система продовольчої безпеки є самостійною, відособленою від аналогічних систем держави. Але її відокремленість є відносною, тому що вона взаємопов'язана з іншими системами безпеки держави та є складовою економічної безпеки України. Також варто зважати й на те, що забезпечення продовольством у країні здійснюється на чотирьох рівнях: країна, регіон, підприємство, особа. Відтак і система продовольчої безпеки має будуватися аналогічно.

Для удосконалення правових механізмів функціонування системи національної продовольчої безпеки сформульовано науково-методичні рекомендації щодо розробки закону України «Про продовольчу безпеку України». Запропоновано юридичну логіку та структуру, які полягають у такому: 1) сутність закону має впливати з основних вимог конституційних норм з питань безпеки та норм закону України «Про основи національної безпеки України»; 2) майбутній закон «Про продовольчу безпеку України» повинен бути базовим та визначальним для інших законів, які правовими засобами регулюватимуть продовольче забезпечення та продовольчу безпеку; 3) основними складовими

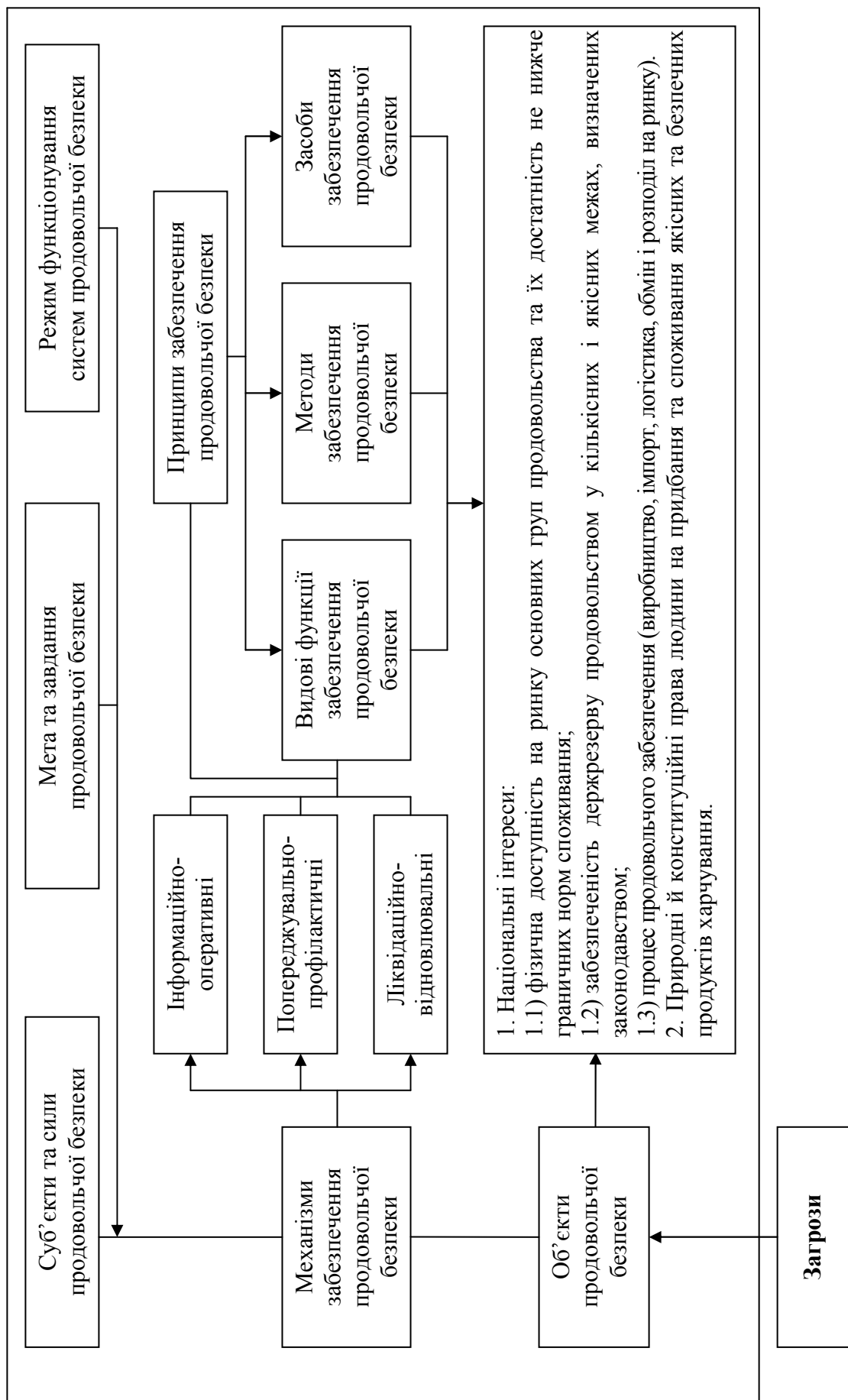

Рис. 3. Теоретична модель системи продовольчої безпеки України

зазначеного законопроекту мають бути: основні терміни та їх визначення; загрози продовольчій системі та продовольчій безпеці; об'єкти продовольчої безпеки; завдання та принципи продовольчої безпеки; державна політика у сфері забезпечення продовольчої безпеки; суб'єкти й сили продовольчої безпеки, їх функції та повноваження; індикатори продовольчої безпеки України.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено наукове завдання щодо розроблення теоретико-методичних засад формування системи національної продовольчої безпеки України. На основі дослідження у роботі сформульовано висновки й пропозиції, що мають теоретичне й практичне значення:

1. Шляхом аналізу наукових джерел встановлено, що існують різні підходи до розгляду сутності основних категорій у сфері продовольчої безпеки. Відтак у зазначеній сфері запропоновано використовувати категоріальний апарат, який складається з таких категорій: «продовольча система», «продовольча безпека», «система продовольчої безпеки», «забезпечення продовольчої безпеки», «загрози продовольчій безпеці», «індикатори продовольчої безпеки». Їх зміст розкрито з точки зору безпекознавства. У наукових дослідженнях та на практиці це забезпечує цілісний підхід до розробки нормативно-правової, методичної та організаційної складової забезпечення продовольчої безпеки країни.

2. Загрози за своєю природою мають руйнівний вплив, для зменшення або ліквідації якого необхідно доповнити діючу класифікацію загроз такими, що обґрунтовані у роботі, а саме: загрозами продовольчому забезпеченню, продовольчій безпеці та системними загрозами. Це дозволяє чітко виокремлювати загрози у три великі групи, що у практиці забезпечення продовольчої безпеки дає можливість цілеспрямовано формувати безпекові заходи та відповідні ресурси для їх реалізації.

3. У сучасній зарубіжній науці та практиці широко застосовують поняття «продовольча система». У зв'язку з євроінтеграційними процесами варто було б зазначений термін ввести у науковий обіг і в Україні. Розглядати продовольчу систему держави необхідно як цілісний організм з достатньо складною функціональною структурою та зв'язками з іншими підсистемами, що функціонує завдяки реалізації функцій розвитку, безпеки й управління. У результаті їх взаємодії формуються умови й механізми для забезпечення країни продовольством. Перспективи цього забезпечення залежать від впровадження аграрних кластерів та забезпечення продовольчої безпеки, рівень якої певною мірою пов'язаний з ефективністю функціонування підсистеми продовольчої безпеки.

4. Для підвищення об'єктивності та якості оцінювання стану продовольчої безпеки й визначення її рівня відповідним суб'єктам пропонується застосовувати удосконалену в роботі методику, що передбачає наявність індикаторів

продовольчої безпеки, бальної шкали оцінювання від 0 до 1, якісних і кількісних критеріїв та порядку оцінювання. Її застосування дозволило визначати рівні продовольчої безпеки за окремою групою продовольства та у цілому, а також відслідковувати ці процеси у динаміці й визначати їх тренд. Зокрема, за останні шість років коефіцієнти безпеки з таких видів продуктів, як риба та плоди знаходяться на небезпечному рівні (0,216; 0,296); на критичному – м'ясо та м'ясопродукти, молоко та олія (0,564; 0,544; 0,641); на оптимальному – хліб і хлібопродукти, яйця, овочі, картопля та цукор (0,979; 0,950; 0,985; 1,106; 0,937). Загалом рівень продовольчої безпеки за кожний рік (з 2010 р. до 2015 р.) був критичним (0,66; 0,70; 0,69; 0,69; 0,68).

5. Стан продовольчої безпеки, окрім продовольчого забезпечення, значною мірою залежить і від ефективності системи продовольчої безпеки. Для визначення її рівня пропонуємо застосовувати розроблену в цій праці методикою, до складу якої входять параметри оцінки; кількісні та якісні критерії оцінювання; бальна шкала та рівні, а також порядок оцінювання. Користуючись цією методикою, ми визначили рівень ефективності попередження, виявлення, ліквідації, а у випадку реалізації загроз – відновлення процесів, відшкодування завданих збитків продовольчій системі України. Загальний коефіцієнт ефективності системи продовольчої безпеки становить 0,76, що відповідає достатньому рівню.

6. Суб'єктам продовольчої безпеки для більш об'єктивного відбору реальних загроз продовольчому забезпеченню з числа різних факторів було б доцільно використовувати запропоновану у роботі експертну методикою, за якою оцінюється лише один параметр – «здатність дестабілізуючого фактора завдавати шкоди». Вона передбачає наявність переліку чинників, їх негативних наслідків впливу, шкали оцінювання, що базується на якісних і кількісних критеріях, порядок оцінювання, формулу розрахунку та умови віднесення того чи іншого фактора до загроз. Це дає можливість ідентифікувати загрози та впорядкувати їх за рейтингом.

7. Для удосконалення процесу організації системи забезпечення продовольчої безпеки країни її суб'єктам необхідно керуватися розробленим та обґрунтованим у роботі концептуально-методичним підходом, згідно з яким забезпечення продовольчої безпеки – це одна з функцій продовольчої системи, яка має реалізовуватися шляхом визначення основних груп продовольства, формування й використання державного продовольчого резерву, а також протидії загрозам продовольчій безпеці та загрозам, що виникають на кожному етапі продовольчого забезпечення.

8. Функціонування системи продовольчої безпеки країни необхідно розглядати як форму взаємодії відповідних суб'єктів, яка охоплює інформаційно-оперативні, попереджувально-профілактичні та ліквідаційно-відновлювальні механізми. Вони реалізуються суб'єктами продовольчої безпеки у межах видових функцій та режимів шляхом застосування відповідних методів та засобів. Зазначену діяльність варто здійснювати цілеспрямовано на виконання завдань, пов'язаних зі збором й аналізом інформації про загрози, профілактикою,

попередженням та ліквідацією їх, а також із відновленням цілісності продовольчих об'єктів чи компенсацією збитків, що були завдані внаслідок реалізованих загроз чи небезпек.

9. Суб'єктам законодавчої ініціативи пропонуємо застосувати на практиці обґрунтовані у роботі науково-практичні рекомендації щодо розробки проекту закону «Про продовольчу безпеку України». Вони логічно відображають сутність продовольчої безпеки та процес її забезпечення, а також зв'язок із діючою нормативно-правовою базою, що дозволить системно викласти основні майбутні норми до зазначеного проекту закону.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Курляк М. Д. Формування системи економічної безпеки підприємств агропромислового комплексу / М. Д. Курляк, В. І. Франчук // Розвиток сільських територій, організаційно-правові форми в сільському господарстві: зб. наук. праць економістів-аграрників / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. П. М. Музики. – Львів: Сполом, 2013. – С. 412–425 (*особистий внесок здобувача*: визначено основні складові системи економічної безпеки підприємств агропромислового комплексу).

2. Курляк М. Д. Продовольча безпека громадян України у системі національної економічної безпеки / М. Д. Курляк, Т. П. Музика // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія «Економічні науки». – 2013. – Т. 15. – Ч. 5. – Вип. 1 (55). – С. 120–125 (*особистий внесок здобувача*: визначено основні проблеми продовольчої безпеки громадян України).

3. Курляк М. Д. Продовольча безпека України в умовах Європейської інтеграції / М. Д. Курляк, П. М. Музика // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія «Економічні науки». – 2013. – Т. 15. – Вип. 2 (56). – С. 226–239 (*особистий внесок здобувача*: з'ясовано стан продовольчої безпеки України в умовах європейської інтеграції).

4. Курляк М. Д. Організаційно-правові форми продовольчої безпеки України в умовах глобальних викликів / М. Д. Курляк, І. М. Куліш // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія «Економічні науки». – 2014. – Т. 16. – Ч. 5. – Вип. 3 (60). – С. 91–96 (*особистий внесок здобувача*: проаналізовано основні організаційно-правові форми продовольчої безпеки України).

5. Курляк М. Д. Дослідження категорії «національна продовольча безпека» / М. Д. Курляк, С. І. Мельник // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2015. – Вип. 1. –

С. 127–136 (*особистий внесок здобувача*: подано авторське визначення поняття «національна продовольча безпека»).

6. Курляк М. Д. Научно-методичний підходи к оценке уровня национальной продовольственной безопасности Украины / М. Д. Курляк // Проблемы современной науки: сборник научных трудов. – Выпуск 19. – Ставрополь: Логос, 2015. – С. 125–134.

7. Курляк М. Д. Характеристика продовольчого ринку країни та його вплив на продовольчу безпеку / М. Д. Курляк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. – 2015. – Вип. 2. – С. 70–84.

8. Курляк М. Д. Оцінка стану національної продовольчої безпеки України в контексті євроінтеграційних процесів / М. Д. Курляк, Р. А. Кучер // Вчені записки Університету «КРОК»; Ун-т економіки та права «КРОК». – 2015. – Вип. 42. – С. 44–51 (*особистий внесок здобувача*: розраховано індикатор достатності споживання основних продуктів харчування населенням України).

9. Курляк М. Д. Концептуально-методичний підхід до вдосконалення системи продовольчої безпеки / М. Д. Курляк // Ефективна економіка. – 2016. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

Праці апробаційного характеру:

10. Курляк М. Д. Сутність та фактори продовольчої безпеки держави / М. Д. Курляк, С. І. Мельник // Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки: тези доповідей учасників III Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 27–28 березня 2015 р.). – Черкаси: ПП Чабаненко Ю. А., 2015. – С. 312–313 (*особистий внесок здобувача*: проаналізовано основні фактори продовольчої безпеки держави).

11. Курляк М. Д. Актуальні проблеми формування регуляторної політики в аграрному секторі економіки України / М. Д. Курляк, П. М. Музика, О. С. Саламін // Перспективи розвитку національної економіки в умовах посилення глобалізаційних процесів: тези наук.-практ. конф. (м. Львів, 15 травня 2015 р.). – Львів: СПОЛОМ, 2015. – С. 158–160 (*особистий внесок здобувача*: визначено актуальні проблеми в аграрному секторі економіки України).

12. Курляк М. Д. Продовольча безпека: сутність та методика оцінки / М. Д. Курляк // Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Львів, 15–16 травня 2015 р.). – Львів: Укр. акад. друкарства, 2015. – С. 79–81.

13. Курляк М. Д. Продовольча безпека та її місце в системі національної безпеки держави / М. Д. Курляк // Інформаційна та економічна безпека (INFECO-2015): матеріали Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Харків, 21–22 травня 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khibs.edu.ua/images/userfiles/file/infeco2015.rar/>.

14. Курляк М. Д. Підходи до визначення рівня національної продовольчої безпеки / М. Д. Курляк // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського

суспільства в Україні: звітна наук. конф. ад'юнктів, аспірантів та здобувачів (м. Львів, 16 жовтня 2015 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2015. – С. 139–144.

15. Курляк М. Д. Продовольчий ринок країни та його вплив на продовольчу безпеку держави / М. Д. Курляк // Інноваційний розвиток і транскордонна безпека: економічні, екологічні, правові та соціокультурні аспекти: IV Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Чернігів, 21 грудня 2015 р.). – Чернігів, 2015. – С. 92–94.

16. Курляк М. Д. Сучасний стан національної продовольчої безпеки / М. Д. Курляк // Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Львів, 22 квітня 2016 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – С. 146–150.

АНОТАЦІЯ

Курляк М. Д. Формування системи національної продовольчої безпеки України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2017.

Дисертація присвячена вирішенню наукових завдань, пов'язаних з формуванням системи національної продовольчої безпеки України. Розглянуто теоретичні, понятійні, організаційні та нормативно-правові проблеми національної продовольчої безпеки. Розкрито сутність та зміст національної продовольчої безпеки. Наведено структурно-функціональну характеристику формування системи національної продовольчої безпеки, а також проаналізовано основні класифікації загроз продовольчій безпеці держави.

Здійснено аналіз структури та функціонування продовольчої системи України. Проаналізовано методичні підходи й методики оцінки рівня національної продовольчої безпеки, окреслено певні їх недоліки. Запропоновано оцінювати стан продовольчої безпеки шляхом визначення коефіцієнта продовольчої безпеки за окремим основним продуктом та за інтегральним індексом продовольчої безпеки. Оцінено стан та ефективність функціонування системи національної продовольчої безпеки. Проведено діагностику загроз продовольчій системі та продовольчій безпеці країни.

Запропоновано концептуально-методичний підхід до вдосконалення системи національної продовольчої безпеки та доведено доцільність його використання у практичній діяльності. Підготовлено й обґрунтовано теоретичну модель системи національної продовольчої безпеки, яка має бути органічною складовою продовольчої системи України. Сформульовано науково-методичні рекомендації щодо розробки закону України «Про продовольчу безпеку України».

Ключові слова: національна продовольча безпека, загрози, продовольчий ринок, доступність продуктів, продовольча незалежність, діагностика загроз.

АННОТАЦИЯ

Курляк М. Д. Формирование системы национальной продовольственной безопасности Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.01 – экономическая безопасность государства. – Львовский государственный университет внутренних дел МВД Украины, Львов, 2017.

Диссертация посвящена решению научных задач, связанных с формированием системы национальной продовольственной безопасности Украины. Рассмотрены теоретические, понятийные, организационные и нормативно-правовые проблемы национальной продовольственной безопасности. Раскрыты сущность и содержание понятия национальной продовольственной безопасности. Дана структурно-функциональная характеристика формирования системы национальной продовольственной безопасности, а также проанализированы основные классификации угроз продовольственной безопасности государства.

Проанализированы структура и функциональность продовольственной системы Украины, а также методические подходы и методики оценки уровня национальной продовольственной безопасности, выделены определенные их недостатки. Предложено оценивать состояние продовольственной безопасности путем определения коэффициента продовольственной безопасности по отдельным основным продуктам и по интегральному индексу продовольственной безопасности. Оценено состояние и эффективность системы национальной продовольственной безопасности. Определено, что состояние национальной продовольственной безопасности по интегральному индексу находится стабильно на критическом уровне с показателями, приближенными к нижней границе достаточного уровня. Это объясняется тем, что продукты, объем которых находится на опасном уровне (рыба, ягоды), замещаются другими основными продуктами, которые доступны по цене на продовольственном рынке. Проведена диагностика угроз функционированию продовольственной системы и продовольственной безопасности страны.

Предложен концептуально-методический подход к совершенствованию системы национальной продовольственной безопасности и аргументирована целесообразность использования его в практической деятельности. Подготовлена и обоснована теоретическая модель системы национальной продовольственной безопасности, которая должна быть органической составляющей продовольственной системы Украины и содержать соответствующие механизмы функционирования, предусматривающие все необходимые виды деятельности, методы и средства противодействия угрозам. Для совершенствования правовых механизмов функционирования системы национальной продовольственной безопасности сформулированы научно-методические рекомендации по разработке закона «О продовольственной безопасности Украины».

Ключевые слова: национальная продовольственная безопасность, угрозы, продовольственный рынок, доступность продуктов, продовольственная независимость, диагностика угроз.

ANNOTATION

Kurliak M. D. Formation of national food security system of Ukraine. – The manuscript.

Thesis stands for the scientific degree of Candidate of Economic Sciences, specialty 21.04.01 – “Economic Security of the State”. – Lviv State University of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2017.

The thesis is devoted to solving scientific problems associated with the formation of the national food security system of Ukraine. The theoretical, conceptual, organizational and legal issues of national food security are considered. The essence and the content of national food security are revealed. Structural and functional characteristics of formation of the national food security system are presented; the basic classifications of the threats of state food security are analyzed.

The analysis of the structure and activity of food system of Ukraine is fulfilled. The methodological approaches and methods of the assessment of the national food security level are analyzed; some of their shortcomings are singled out. The author suggests assessing the state of food security by determining: coefficient of food security by the separate basic product and integral index of food security. The status and the efficiency of national food security system are reviewed. The diagnosis of threats to the functioning of food system and state food security is carried out.

The conceptual and methodological approach to the improvement of national food security system is suggested; expediency of its usage in practice is grounded. The theoretical model of national food security system, which should be an integral part of the food system of Ukraine is prepared and grounded. The scientific and methodological recommendations on the development of the Law of Ukraine "On food security of Ukraine" are worked out.

Key words: national food security, threats, food market, food availability, food independence, diagnosis of threats.

Підписано до друку 27.02.2017 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 22-17.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.